Livio Maitan

Kinas sociala karaktär

1969

I denna artikel analyserar Maitan det kinesiska samhället ur ett marxistiskt perspektiv. Texten behandlar bl a kulturrevolutionen och det kinesiska kommunistpartiets regim. Kulturrevolutionen karakteriseras som ”i grunden reformistisk”. Maitans syn skiljer sig avsevärt från den kinesiska trotskisten Peng Shuzhis, som förespråkade kritiskt stöd till den anti-maoistiska fraktionen inom Kinas kommunistiska parti,[1] och liknar mer den uppfattning som Wang Fanxi, en annan kinesisk trotskist stod för.[2]

Källa: Kapitel 16 i Livio Maitan, *Party, Army, and Masses in China: A Marxist Interpretation of the Cultural Revolution and Its Aftermath,* London: New Left Books, 1976, s. 348–357.

Innan vi ger oss in på en kritisk analys av de motsättningar som präglar det kinesiska samhället måste vår utgångspunkt för varje övergripande bedömning vara att den revolution som kulminerade i störtandet av Chiang Kai-sheks regim var en avgörande händelse i detta århundrades historia, inte bara för Kina och Asien utan för hela världen. Oavsett vad som har hänt sedan dess kvarstår faktumet att revolutionen, genom att förstöra de gamla härskande klasserna och produktionsförhållandena och införa kollektivistiska förhållanden, lyckades ena ett enormt land där alla möjliga centrifugalkrafter verkade, satte det på vägen mot industrialisering och gjorde det möjligt för landet att, under en historiskt kort tidsperiod, utrota uråldriga plågor, upprätta sociala förhållanden som trots byråkratiska snedvridningar utgör ett mycket stort framsteg, och omvandla det som tidigare var föremål för interimperialistiska rivaliteter till en huvudaktör i världspolitiken.

För att ingen ska frestas att misstolka de analyser som läggs fram i denna bok, vill vi bara nämna parallellen mellan Kinas och Indiens öde. Tjugofem års erfarenhet har inte lämnat något utrymme för tvetydigheter. Medan Kina fullständigt har frigjort sig från imperialistisk kontroll, är Indien mer än någonsin utsatt för imperialistisk penetration. Medan Kina har störtat uråldriga klassbarriärer, präglas Indien fortfarande av polariseringar som gränsar till det groteska och av en barbarisk kastanda som fortfarande lever kvar. Medan Kina mer eller mindre har lyckats ena landet, befinner sig Indien i greppet av våldsamma centrifugalkrafter. Medan Kina har slagit in på en kvalitativt ny väg för ekonomisk utveckling, har Indien bevittnat misslyckandet även av sina ekonomiska planer och är oförmöget att skydda sitt folk från den återkommande tragedin med hungersnöd. Medan Kina inte har några utlandsskulder, har Indien skuldsatt sig i kolossal omfattning. I grunden för denna utveckling ligger den kvalitativa skillnaden i produktionssätt och samhällsordning.[*]

Men om vi vill förstå den verkliga innebörden av händelserna i Kina kan vi inte bortse från de motsättningar som finns inom det samtida kinesiska samhället. Den främsta av dessa motsättningar, som är typiska för ett samhälle i övergång från kapitalism till socialism, är den mellan

---

[1] Den som vill veta mer om Pengs syn på kulturrevolutionen, se Two Interviews on the “Cultural Revolution (1967), The Relationship and Differences Between Mao Tse-tung and Liu Shao-Ch’i (1968) och What Our Position Should Be on the Factional Struggle Inside the CCP (1968)

[2] Se Den kinesiska kulturrevolutionen av Wang Fanxi.

[*] [I detta sammanhang bör det påpekas att även dagens Indien har uppnått en kraftig ekonomisk tillväxt och är nu (2026) Asiens tredje största ekonomi efter Kina och Japan. Men då Maitan skrev sin bok (1969), dvs för över 55 år sedan, var Indien mycket ekonomiskt efterblivet.]

produktionssättets kollektiva karaktär och fördelningsnormerna, vilka, för att citera Marx och Lenins definition, förblir borgerliga. Dessa motsättningar är, precis som i Sovjetunionen, desto mer akuta eftersom Kina före revolutionen var ett enormt underutvecklat land som inte kunde integreras i ett överstatligt socialistiskt ekonomiskt system. Slutligen yttrar de sig på ett specifikt sätt, det vill säga de förvärras och förstärks av tillväxten av ett byråkratiskt skikt och av byråkratisk förvaltning.

Den situation som vi skisserade i den första delen av denna bok och som, om vår analys stämmer, i stort sett är densamma idag, var resultatet av negativa eller motsägelsefulla aspekter av revolutionens förlopp, både före och efter maktövertagandet.

En första motsättning var det faktum att partiet, som stod i spetsen för den revolutionära kampen, trots att det inte hade bondeursprung, ideologi eller internationella förbindelser, under många år var skilt från sin proletära bas, ledde en rörelse som nästan uteslutande bestod av bönder och utövade regeringsfunktioner i underutvecklade landsbygdsområden. Den andra motsättningen var att även om Mao och den ledande gruppen kring honom vid olika tillfällen intog ståndpunkter som skilde sig från och till och med stod i konflikt med Stalins och Guomindangs, i ett försök att utnyttja, under sken av formell eftergivenhet, alla de marginaler av autonomi som en speciell situation tillät, genomgick de ändå samma process av stalinisering som drabbade alla kommunistpartier (bilden av Mao som helt immun mot stalinismen är ännu mer felaktig än den av Mao som Stalins trogne lärjunge) Detta hade allvarliga och framför allt avgörande konsekvenser för partiets ledarskaps- och organisationsmetoder, som alltid behöll ett fast grepp om rörelsen som helhet, samt för dess förvaltnings- och regeringsmetoder i de befriade områdena.

Det har talats mycket om det egalitära och demokratiska avtryck som erfarenheterna från de befriade områdena och Yenan-perioden sägs ha lämnat på partiet och dess ledning. Det är inte vår avsikt att ifrågasätta fakta som har framkommit genom opartiska observatörer, eller att ignorera eller underskatta deras betydelse. I exceptionella och mycket övergående perioder, såsom de som ett samhälle genomgår när det bygger upp sig under ett krig, innebär byråkratiska och auktoritära ledarskapsmetoder inte nödvändigtvis att det på kort sikt skapas förhållanden med privilegier eller social stratifiering: och ett ledarskap som för en obarmhärtig kamp i en situation av extrem svårighet måste ständigt vara på sin vakt för att inte dess relationer med massorna ska försämras. Men det betyder inte att den utbildning som kommunistpartierna på 1930-talet fick och de stalinistiska metoder som tillämpades även i det kinesiska partiet inte hade allvarliga och bestående konsekvenser. Det finns dessutom en annan aspekt av problemet som förtjänar en mer ingående analys, men som vi här endast kan beröra kortfattat. Mao Tse-tung [Mao Zedong]-gruppen stod under åren av det antijapanska kriget och inbördeskriget inte bara i spetsen för ett parti som kontrollerade en huvudsakligen bondebaserad armé, utan fungerade också som regering för en del av det kinesiska samhället som började växa avsevärt (1934, enligt Snow,[3] uppskattade Mao den befolkning som kontrollerades av den dåvarande sovjetiska regeringen till ungefär 9 miljoner; senare, efter den långa marschen vid tiden för Sian-incidenten [Xi'an], uppgick befolkningen i de befriade områdena till omkring två miljoner, men började gradvis åter växa tills den nådde flera tiotals miljoner 1943 och mer än 95 miljoner 1945). Ledningens karaktär och inriktning var nödvändigtvis betingad av denna faktor, av den faktiska – och inte den teoretiska – roll den spelade i ett samhälle som var i färd med att omvandlas. men där få kollektivistiska strukturer hade införts, ett samhälle som dominerades av en små- och medelstor bondeekonomi och där partiets och

[3] Edgar Snow (1905–1972) var en amerikansk journalist, författare till Röd stjärna över Kina, känd för sina böcker om den kinesiska kommunistiska revolutionen.

statens politiska apparat tvingades använda bonapartistiska metoder för att upprätthålla jämvikten.[4]

Misslyckandet med att krossa den gamla statsapparaten och ersätta den med helt nya organ hade en särskilt negativ inverkan på utvecklingen efter maktövertagandet. Istället utvecklades en hybridform, vilket innebar att den gamla strukturen, metoderna och personalen fortsatte att utöva ett viktigt inflytande (detta medgavs ofta i de polemiker som ägde rum under kulturrevolutionen). Allt detta var en följd av byråkratiska idéer i allmänhet och mer specifikt av den maoistiska syn som rådde vid den tiden på den revolutionära processens natur och tempo (målet var inte att störta kapitalismen utan att upprätta ett så kallat ”nydemokratiskt” styre av obestämd varaktighet). I praktiken bröt vissa formler samman, men inte innan ett antal kompromisser hade ingåtts: och konsekvenserna av dessa kompromisser eliminerades inte automatiskt. Verkliga organ för arbetar- och bondedemokrati inrättades inte och den dominerande apparaten drog sig bort från massorna. Detta resulterade i bildandet av privilegierade skikt, en avmattning av den ekonomiska tillväxttakten, uppkomsten av snedvridningar och obalanser i ekonomins utveckling samt ett misslyckande med att fullt ut utnyttja all den potential som låg i den nya produktionsformen.

I slutändan bestämdes kulturrevolutionen av de utvecklingar som gradvis hade ägt rum i det kinesiska samhället och som vi kort analyserade i den första delen av denna volym. Ledningen tvingades själv söka en utväg, desto mer på grund av den internationella krisen för det byråkratiska systemet och dess eget avvisande av de alternativa lösningar som antogs i Sovjetunionen efter Stalins död och den tjugonde kongressen. De olika sociala krafterna i landet rusade in i de öppningar som skapats av konflikterna i toppen och den maoistiska gruppens beslut att först mobilisera studenterna och sedan arbetarna och bönderna, och grep tillfället att uttrycka sina strävanden och genomdriva lösningar som låg i linje med deras intressen.

Om den analys vi har gjort är korrekt innebar kulturrevolutionen inte något kvalitativt språng jämfört med den föregående fasen. Inte bara de grundläggande produktionsförhållandena utan även organisations- och ledningsformerna för produktionsapparaten inom både jordbruk och industri, tillsammans med de sociala och politiska förhållandena, har förblivit kvalitativt desamma, trots vissa kvantitativa förändringar som ofta diskuterades mer än de genomfördes i praktiken. På det ideologiska planet tog återupplivandet av begrepp som formulerats under andra perioder, särskilt 1958–1960, överhanden över nya idéer och inriktningar.

Om det fanns något nytt inslag, låg det inte så mycket i initierandet av en masskampanj – det fanns också prejudikat för detta i partiets och Folkrepublikens historia – som i det faktum att mobiliseringen utformades utanför de normala kanalerna och den normala apparaten: och denna aspekt av rörelsen kom alltmer i förgrunden allteftersom den fördjupades och spreds. Men inte ens denna faktor, hur viktig och kapabel till framtida utveckling den än må ha varit, är i sig avgörande: den avgörande frågan är i vilken utsträckning den påverkade de grundläggande strukturerna och de politiska relationerna. Vi har redan sett hur rörelsen avslutades

[4] Mycket intressant information om perioden före 1949 finns i Snows Röd stjärna över Kina, London 1968, och i Beldens *China Shakes the World*, New York 1970. För Mao och de kinesiska kommunisternas ståndpunkter bör vi också nämna Deutschers studie, Maoismen - dess ursprung och idé, 1964. Mark Selden, *The Yenan Way in Revolutionary China*, Cambridge, Mass. 1971, dokumenterar basområdena under det antijapanska kriget. *A Documentary History of Chinese Communism*, New York 1966, redigerad av Brandt, Schwartz och Fairbank, presenterar en bred översikt över dokument från 1921 till 1950. Milovan Djilas och Vladimir Dedijer beskriver skillnaderna mellan Mao och Stalin 1945–46 i Samtal med Stalin, 1962 resp *Tito Speaks*, London 1953. H.R. Isaacs bok Den kinesiska revolutionens tragedi, är en viktig källa för händelserna och polemiken 1925–27. För Trotskijs ståndpunkt, se Den permanenta revolutionen, Tredje internationalen efter Lenin och Trotskij om Kina (samling av Leo Trotskijs skrifter om Kina)

med en partiell och ytlig omstrukturering av apparaten. Av denna anledning var kulturrevolutionen i huvudsak en reformistisk rörelse inom ramen för det samhälle som hade vuxit fram ur den segrande revolutionen och den efterföljande processen av byråkratisk oreda. Detta bekräftades av det faktum att ”maktövertagandena” uttryckligen begränsades till de lägre nivåerna och inte utsträcktes till de avgörande maktcentrumen. (I ett tal där han förmedlade Maos instruktioner hade Shanghais ledare Chang Ch'un-ch'iao [Zhang Chunqiao], samtidigt som han kritiserade extremistiska ståndpunkter, sagt helt klart att ”proletärdiktaturen kan endast förbättras delvis”.[5])

Att karakterisera kulturrevolutionen och dess efterverkningar på detta sätt innebär inte att vi bortser från dess komplexitet. Tvärtom är en förståelse av rörelsens dubbla natur – konflikter inom byråkratin och en mobilisering av de bredaste samhällsskikten i en kampanj som tenderade att undgå kontroll och styrning uppifrån – oumbärlig för att förstå krisen 1966–69. Det bör framgå av denna studie att en sådan tolkning inte härleds från förutfattade principer eller scheman, utan grundar sig på en mängd analytiska data som kan kontrolleras, direkt eller indirekt, i de officiella källorna själva.

Vår beskrivning innebär inte heller att vi är omedvetna om de förändringar som ägde rum i relationerna mellan de olika klasserna och sociala grupperna. Sådana förändringar är trots allt typiska för varje verklig reformistisk rörelse.

Det privilegierade skiktet som var kvar från det förflutna, den så kallade ”nationella bourgeoi-…sin”, såg sitt inflytande minska, särskilt inom ekonomisk förvaltning och administration på de nivåer där maktövertaganden ägde rum. Inget beslut fattades om att avskaffa räntebetalningar på investeringar som övertagits av staten, även om det talades om att avskaffa systemet inom en snar framtid. (Observera att enorma förmögenheter fortfarande kan ärvas utan arvsskatt i Kina.[6]) På landsbygden förlorade inte de övre skikten i kommunerna sin position i strukturen, men framstod som försvagade på det ideologiska och politiska planet, med tanke på den förnyade betoningen på att mobilisera de lägre skikten. Arbetarklassen, som fortfarande är mycket differentierad ur löne- och allmänna villkorssynpunkt, ökade sitt inflytande, om än på ett förvrängt och indirekt sätt, vid basen av pyramiden, på produktionsenhetsnivå och, i mycket mindre utsträckning, på mellanliggande nivåer. Inom det styrande skiktet var det den militära byråkratin som vann mark, särskilt under krisens avgörande ögonblick. Utrensningen i september 1971 avlägsnade en stor del av Folkets befrielsearmés [FBA] högsta ledning, men som vi redan har påpekat verkar armén ha behållit en stark position på provins- och regional nivå. Mer allmänt sett återlanserade och införde kulturrevolutionen – hur länge återstår att se – begrepp och lösningar som bättre överensstämmer med den politiska byråkratins tendenser och strävanden – och intressen – och kan förväntas stärka deras hegemoni ännu mer.

Men hur utvecklades relationerna mellan massorna och byråkratin som helhet? Oavsett hur de mer långsiktiga utsikterna må se ut, tippade maktbalansen under kulturrevolutionen och som ett resultat av rörelsen över till massornas fördel. Framtida konfrontationer kommer därför att äga rum under objektiva förhållanden (med tanke på att det slitage som apparaten utsattes för inte helt reparerades under omorganisationsperioden) och subjektiva förhållanden (med tanke på att nya skikt av kritiska ungdomar, arbetare och studenter har vuxit till mognad) som är mer gynnsamma för massorna än tidigare.

I regel ställs frågan om ett lands sociala karaktär inte akademiskt eller analyseras med vetenskaplig distans; istället inspireras den av den politiska situationen, av de krafter som är i

---

[5] SCMP (*South China Morning Post*), nr 4147, s. 2.
[6] Se Wheelwright och McFarlane, *The Chinese road to socialism: economics of the cultural revolution*, s. 138.

rörelse och de strävanden som driver dem. Idag, som ett resultat av motstridigt tryck från vissa håll, finns det en tendens att, när man studerar de motsägelsefulla aspekter som är typiska för ett övergångssamhälle, lyfta fram, i fallet med Sovjetunionen, de element som stöder en negativ karakterisering (dvs. som en stat där kapitalismen har återinförts) och, i fallet med Kina, de diametralt motsatta aspekter som rättfärdigar att man lyfter fram det som ett modellövergångssamhälle som bryter med kapitalismen. Båda dessa tillvägagångssätt är radikalt felaktiga, just därför att de bedömer i sig motsägelsefulla fenomen genom att abstrahera bort en av motsättningens termer.

Idag ger dock en analys av det kinesiska samhället oss en bättre förståelse av det typiska i och tendenserna hos ett övergångssamhälle. I Kina finns det färre av de sekundära fenomenen i en kapitalistisk ekonomi som, även om de inte innebär någon kvalitativ förändring, komplicerar analysen och uppmuntrar till felaktiga eller partiska tolkningar (till exempel har vinst inte införts som regleringsmekanism, marknaden har mer begränsade funktioner, det läggs mindre vikt vid materiella incitament och det finns inga relationer med andra kollektivistiska länder såsom de som existerar mellan Sovjetunionen och de övriga Comecon-länderna[7]). Därför är det lättare att acceptera definitionen av Kina som ett övergångssamhälle och inte som ett kapitalistiskt samhälle. Det är svårt att förneka att, efter exproprieringen av de gamla härskande klasserna, icke-kapitalistiska, kollektivistiska produktionsförhållanden infördes i den industriella ekonomin, som utgör den mest dynamiska sektorn och får en allt mer avgörande specifik vikt,[8] och att en typiskt övergångsstruktur, med kollektiva former av arbetsorganisation och begränsning av tendenserna mot en återuppbyggnad av kapitalismen, existerar på landsbygden.

Mer allmänt har bytesekonomin börjat avta, eftersom de viktigaste produktionsmedlen inte längre utgör bytesvärden och värdelagen begränsas och regleras av planen. Således skrev Kung Wen-sheng[9] i en attack mot Sun Yeh-fang [Sun Yefang],[10] tidigare direktör för Institutet för ekonomi vid Vetenskapsakademin: ”I det socialistiska samhället finns det fortfarande varuproduktion och utbyte, och värdelagen spelar fortfarande en roll. Men den socialistiska varuproduktionen skiljer sig fundamentalt från den kapitalistiska varuproduktionen. I det socialistiska samhället spelar värdelagen inte sin roll spontant som i det kapitalistiska samhället. Den tillämpas medvetet av partiet och staten för att tjäna den socialistiska revolutionen och det socialistiska uppbyggnadsarbetet.”[11] (I samma artikel säger han att vinst endast är ett av planens index, och medger därmed att termen vinst inte automatiskt betyder vinst såsom den fungerar under kapitalismen.)

Slutligen är monopolet på utrikeshandeln ett starkt skydd för att skydda Kina från imperialistisk exploatering och världsmarknadens fria spel.

(Vissa grupper, däribland före detta maoister som *Progressive Labor* i USA, hävdar att Kina, liksom Kuba och Nordvietnam, är ett kapitalistiskt land. Om dessa idéer vore korrekta skulle kapitalismen, långt ifrån att befinna sig i kris, ha visat prov på en exceptionell historisk

---

[7] Comecon, dvs. Rådet för ömsesidigt ekonomiskt bistånd, var en ekonomisk organisation från 1949 till 1991 under Sovjetunionens ledning som omfattade de stalinistiska staterna i Östeuropa och på andra håll i världen.
[8] Chou En-lai berättade för Edgar Snow att jordbruksproduktionen 1970 utgjorde cirka 25 % av den sammanlagda produktionen inom industri, transport och jordbruk. Enligt de (rekonstruerade) officiella uppgifterna stod jordbruket för 46,1 % av nettoprodukten 1952 och 38,6 % 1957. (Ta-chung Liu, ”Economic Development of the Chinese Mainland, 1949–1965”, i Ho och Tsou (red.), *China in Crisis*, Chicago 1968, s. 627.)
[9] Det är oklart vem Kung var.
[10] Sun Yeh-fang (Sun Yefang, 1908–1983) var en kinesisk ekonom. Eftersom Sun förespråkade marknadsorienterade reformer fördömdes han av maoisterna.
[11] HNA, 13 augusti 1966, s. 33. Se HNA, 14 november 1966, SCMP, nr 3844, och SCMM, nr 539, för andra angrepp på Sun.

livskraft, genom att ha lyckats säkerställa industrialiseringen av Sovjetunionen och den begynnande industrialiseringen av Kina, utnyttja gigantiska revolutionära vågor för sina egna syften och utöva en oemotsagd och oavbruten hegemoni, antingen genom traditionella medel eller genom de ledande partierna i statskapitalistiska länder eller länder där kapitalismen på ett eller annat sätt har återupprättats. Om detta vore sant, skulle vi säkert tvingas ompröva hela den marxistiska analysen av kapitalismen och proletariatets revolutionära roll.)

På grundval av de ovan nämnda understrukturerna utövar en politisk apparat, som är överordnad massorna och representerad i sin mest koncentrerade form i det centrala ledarskapet, avgörande makt, fattar grundläggande politiska beslut och framför allt beslutar om vad som ska göras med överskottsprodukten. Detta skikt hämtar sin makt och sina privilegier inte från direkt eller indirekt ägande av produktionsmedlen utan från de funktioner det utför och i utbyte mot vilka det, tack vare sin politiska dominans, säkrar en privilegierad andel i inkomstfördelningen. Just därför att dess ställning, historiskt sett, är mycket osäker och eftersom det är medvetet om att verklig demokratisering skulle innebära ett slut på dess makt och dess ställning som härskande skikt, avvisar det – både i teorin och i praktiken – det leninistiska begreppet om statens avdödande och framhåller istället idén att den repressiva apparaten måste stärkas.

Dessa väsentliga egenskaper hos det kinesiska samhället avgör, i slutändan, de ledande gruppernas inställning. Men för en djupare förståelse bör vi också ta hänsyn till Kinas mer specifika särdrag som härrör från dess särskilda ställning, traditioner och erfarenheter etc., vilket gör det möjligt för oss att utveckla en adekvat tolkning av händelser av den omfattningen som den kinesisk-sovjetiska splittringen och kulturrevolutionen. I detta avseende kan vi erinra oss dess erfarenheter från kriget mot Japan, Yenan-perioden och särskilt dess särskilda ställning i det internationella sammanhanget.[12]

Mao Tse-tungs personlighet har sammanfattat och uttryckt de motsättningar som präglat revolutionens förlopp, både före och efter maktövertagandet. Efter 1927 kritiserade Mao den stalinistiska Kominterns politik och skisserade ståndpunkter som pekade i en annan riktning än den opportunistiska kompromiss som partiledningen accepterade vid den tiden. Men i åratal misslyckades han med att utmana kommunistpartiernas ortodoxi och agerade mer eller mindre enligt stalinistiska riktlinjer när det gällde partiledningen och organisationen; han försvarade Stalin som en stor marxist-leninist och fortsatte att acceptera hans tolkning av händelserna under 1920- och 1930-talen. Vid vissa tillfällen uttryckte han några av de mest högerorienterade åsikterna inom hela den världskommunistiska rörelsen: till exempel stödde han inte bara i allmänhet idén om samarbete med den så kallade nationella bourgeoisin, utan omsatte till och med den politiken i praktiken med Chiang Kai-sheks Guomindang, som efter revolutionen 1925–27 hade avslöjat sin sanna natur för alla att se. Men när han ställdes inför behovet av ett avgörande val under den revolutionära uppgången 1946–47, ställde han sig i spetsen för ett bondeuppror, ignorerade Stalins ”förslag” och önskemål och ledde Röda armén till att erövra landet: och tio år senare tog han återigen upp kampen som den vänstra flygelns främste talesman inom den kommunistiska rörelsen. Han stod i spetsen för det parti som spelade en ledande roll i kapitalismens störtande, men efter segern presiderade han över en byråkratiseringsprocess; och sedan, vid en viss punkt, blev han själv orolig över konsekvenserna av den processen. Han proklamerade och lät proklamera att massorna bestämmer allt och att det är nödvändigt att lära av dem, medan han i verkligheten byggde upp ett system som var extremt centraliserat politiskt och monolitiskt till sin tendens, baserat på en auktoritär paternalism vars symbol var den gränslösa personkulten kring honom. Han hävdade behovet av en kamp till döds mot imperialismen och kritiserade den sovjetiska politiken i de före detta

[12] Men se Gregor Benton, ”The Yenan Opposition”, *New Left Review*, 93, juli–augusti 1975.

koloniländerna, samtidigt som han inspirerade till en politik av samarbete och kompromiss med bourgeoisin, vilket resulterade i massakern på de indonesiska kommunisterna och förlamningen av hans anhängare i Pakistan och Östbengalen. Han har utgett sig för att vara fanbärare i en kamp mot byråkratin men har fortsatt att citera Stalin, som mer än någon annan symboliserar byråkratins herravälde och ideologiska hegemoni. Han har skrivit poesi på det mest traditionella sättet och hållit tal av obestridligt litterärt värde, men har främjat kampanjer inspirerade av de mest brutala formerna av zjdanovism, där det konstnärliga uttrycket förnedras till nivån av ett rent propagandainstrument. Vår bedömning av en personlighet som är så genomsyrad av motsägelser – liksom det samhälle, den politiska grupp och det sociala skikt som han är ett uttryck för – kan endast vara dialektisk och beroende av den roll som han objektivt har fullgjort, fullgör eller kommer att fullgöra i en given situation. Annars kommer vi antingen att misslyckas med att förstå hans roll eller falla i den motsatta fällan av okritisk beundran.

Men bortom Mao och maoismen är det grundläggande problemet revolutionens öde i Kina. Det kinesiska samhället kommer endast att kunna bryta sig ur den cirkel av motsättningar som omsluter det om två grundläggande villkor är uppfyllda: för det första måste uppbyggnaden av socialismen i Kina vara organiskt kopplad till uppbyggnaden av socialismen på överstatlig nivå, och därmed krossa de barriärer mellan nationalstater som ärvts från det gamla samhället; och för det andra måste man införa verklig demokrati och ge arbetarna och bönderna en chans att utöva sin ledande roll, så att de kan hantera de grundläggande frågorna utifrån sina egna intressen och strävanden, utifrån behoven i den socialistiska uppbyggnaden, befriade från den förvrängande inblandningen av de nya privilegierade skiktens intressen och mål. I den mån Kina följer denna väg kommer landet att övervinna de förhållanden av efterblivenhet som ligger till grund för, och i sin tur upprätthålls av, den byråkratiska oredan.

Den verkliga kampen mot byråkratin är inte över, eller snarare inte ens nära att vara över, den har ännu inte börjat. Den kommer att behöva ta formen av en kamp underifrån för ett genombrott, för ett kvalitativt språng, kort sagt, för en revolution, kvalitativt annorlunda än alla reform- eller självreformrörelser, hur djupgående och hur ikonoklastiska de än må verka.

Lästips

Resolution om "kulturrevolutionen" och Livio Maitan: Rapport om kulturrevolutionen i Kina (båda framfördes vid Fjärde Internationalens 9:e världskongress 1969)

Livio Maitan: Kina – tre år efter Himmelska fridens torg

Maurice Meisner: Mao Zedong – Ett politiskt och intellektuellt porträtt och Maos Kina och efteråt

Michael Pröbsting: Om omvandlingen av samhällelig egendom under Kinas parti-stat-regim (om hur KKP återupprättade kapitalismen)

Pierre Rousset: 1900-talets Kina – Kritiskt bokslut över maoismens roll i revolutionen: bidrag och begränsningar

Philip Short: Mao och kulturrevolutionen